

„ОСЪДЕНИ ДУШИ“: РОМАНЪТ КАТО КАРТИННА ГАЛЕРИЯ

„Тютюн“ е безспорно шедьовърът на Димитър Димов, романът, който се радва на най-голяма популярност сред читателите и на най-голямо внимание от страна на критиката. И причината за това е ясна - за разлика от по-краткия психологически първи рома „Поручик Бенц“, „Тютюн“ е по-обемна епическа творба, с по-широк тематичен и персонажен обхват на националния живот. А за разлика от втория му роман „Осъдени души“, с неговия испански сюжет и чуждестранен персонаж, „Тютюн“ (в който също не липсват герои чужденци) е роман из българския живот. И двете причини – широтата на епическия обхват и национално-историческата тема - правят „Тютюн“ по-подходящ за шедьовър на една национална литература.

Към това трябва да прибавим и рецепцията на творбата, разразила се при появата ѝ в скандал – обобщен от изследователите като „случаят „Тютюн“ с важно литературно-историческо значение в националната култура. Още при появата си третият роман на Димов се превърна в творба, сблъскала противоположни възгледи за изкуството и превърнала се в победител на догмите, ледоразбивач, предхождащ и подготвящ настъпилото по-късно размразяване. „Тютюн“ е първата творба, направила пробойна в изглеждащите несъкрусими канони на соцреализма, проправила пътя за едно по-разкрепостено развитие на българската култура.

Но тази шумна слава на третия роман на Димов има и някои негативни страни. Защото „Тютюн“ оставя донейде в сянка първите два романа на Димов, разглеждани до голяма степен като подготвителни етапи към епическото величие на „Тютюн“. Това ценностно снизхождение към тях направлява ограничително интерпретаторската стратегия към „Поручик Бенц“ и „Осъдени души“, като не само я „свива“ квантитативно, но и я обеднява смислово, търсейки в тях само смислови зародиши, разгърнати по-късно в „Тютюн“. А първите два романа съвсем не са само стъпала към зрелостта на един от класиците на българския роман